

Rettslære

Fargerdommen

Referanser: RG-1956-281

Domstol: Frostating lagmannsrett

Dato: 10. november 1955

Lov(er): Arbeidsmiljøloven § 15-7

Sammendrag av dommen:

Bedriften mente at den mistet kunder på grunn av dårlig kvalitet på fargerens arbeid (farging av skinn). Han fikk beskjed om at han ville bli oppsagt, men kunne fortsette inntil bedriften klarte å skaffe en bedre farger. Høyesterett mente det ville føre til uholdbare tilstander i arbeidslivet hvis de kunne si opp folk hver gang det var mulig å skaffe noen som gjorde jobben bedre. Å gi arbeidsgiveren medhold ville gjøre oppsigelsesvernet illusorisk.

Innhold

Saksfremstilling	2
Anke.....	2
Lagmannsretten	3
Lagmannsrettens dom.....	6
Trondheim byrett	6

Saksfremstilling

Farver Birger Østraat ble ved skriv av 1. juni 1954 oppsagt fra sin stilling som farver i firmaet Bernhard Brønne A/S Ullvarefabrik til fratredelse 31. august s. å. Oppsigelsesfristen ble senere forlenget til 1. oktober s. å.

Østraat mente at denne oppsigelse ikke var saklig begrunnet og anla sak mot bedriften, idet han i medhold av arbeidervernlovens § 33 gjorde krav på en erstatning, tilsvarende 1/2 års lønn.

Ved Trondheim byretts dom av 1. februar 1955 fikk han medhold i dette krav. Domsslutningen er sålydende:

A/S Bernhard Brønne Ullvarefabrik dømmes til innen 14 dage etter forkynnelsen av dommen å betale til Birger Østraat 5250 kroner med 4 pst. rente fra 1. oktober 1954 til betaling skjer samt sakens omkostninger med 550 kroner.

Anke

Denne dom har bedriften påanket til Frostating lagmannsrett idet bedriften mener at byretten har tatt feil når den har funnet

- at det ikke er ført bevis for at Østraat i noe bestemt tilfelle har gjort seg skyldig i klanderverdig forhold,
- at de dårlige resultater i de tilfelle som har vært drøftet under saken kan ha sin årsak også i andre forhold enn direkte feil fra Østraats side,
- at arbeidsforholdene for farvning av garn er meget dårlige,
- at Østraats tilfelle av feilfarvning ikke har vært større enn vanlig,
- at bedriftens tidligere leder Trygve Brønne ikke har hatt noe å utsette på Østraat og
- at Østraat intet er å bebreide med hensyn til føringen av resepturet.

Under hovedforhandlingen for lagmannsretten har den ankende part fremhevet at firmaets omsetning har øket sterkt i de senere år, fra ca. kr. 400 000 i 1948 til mellom 2,2 og 2,3 millioner i de siste par år. En meget vesentlig del av fabrikkens produksjon, i de siste årene mellom 3/4 og 1 million årlig, passerer farveriet hvor Østraat var alene om selve farverarbeidet. Som den eneste innenfor bedriften med farverutdannelse har han hatt ansvaret for innkjøp av farver og kjemikalier samt arbeidets utførelse. Østraat har hatt litt av en nøkkelstilling. Farvingen er et så viktig ledd i ullvarefabrikkens produksjon at det er av den største betydning for bedriften å ha en fullt kvalifisert fagmann i dette arbeid.

Med den store utvikling i tekstilbransjen etter krigen, hvorunder mange nye stoffer var tatt i bruk så vel under selve produksjonen av tøy og garn som under farvingen, og med den store konkurranse i tekstilbransjen i de senere år, var bedriftens leder, disponent Strømsland, kommet til den oppfatning at bedriften for å være konkurransedyktig måtte få tak i en farver med større kvalifikasjoner enn Østraat, som dessuten ved begåtte feil hadde vist at han ikke var stillingen voksen og hadde påført bedriften utgifter og kundetap.

Etter den ankende parts oppfatning er derfor oppsigelsen først og fremst begrunnet i bedriftens forhold. Den er foretatt etter ledelsens pliktmessige og skjønnsmessige bedømmelse av hva bedriftens forhold krever – hva som trenges for på beste måte å sikre bedriftens behov. Dette er i seg

selv et fullt saklig grunnlag for oppsigelsen, og etter den ankende parts oppfatning kan domstolene vanskelig sette seg ut over denne skjønsmessige vurdering fra bedriftsledelsens side.

Den ankende part har videre gjort gjeldende at Østraat har begått feil i en rekke tilfelle, ikke bare ved de i byrettsdommen omhandlede leveranser til den norske marine, veverieier Prestmo og firmaet Adelsten Jensen A/S, Oslo, men også ved garnleveranser til firmaet Fotex og et firma Vold, Heimdal. Bedriften påstår at han også har begått feil i andre tilfelle, men uten å påvise nærmere hvilke forhold det her dreier seg om.

Både disse feil samt den omstendighet at Østraat, etter den ankende parts oppfatning, ikke har holdt farveriets reseptur i en forsvarlig stand, må føre til at oppsigelsen også er fullt saklig begrunnet i Østraats eget forhold.

Subsidiært har bedriften hevdet at byrettens ansettelse av erstatningen, tilsvarende 1/2 års lønn er altfor høy. Det henvises i denne forbindelse til at disponent Strømsland under en samtale med Østraat et par dager før dennes fratreden, meddelte Østraat at da det ennå ikke var lyktes bedriften å få en annen farver i hans sted kunne han inntil videre få fortsette i sin stilling på de samme betingelser som tidligere inntil bedriften fikk ny farver. Om han foretrakk det kunne han få ansettelse for et bestemt tidsrom, eksempelvis 2 måneder. Til dette hadde Østraat svart at han kun ville fortsette hvis oppsigelsen ble trukket tilbake.

Bedriften hevder også at det i de siste årene har vært mangel på farvere slik at Østraat uten vanskelighet kunne fått en ny stilling andre steder i Trøndelag eller landet for øvrig hvis han hadde gått inn for det.

Den ankende part har lagt ned slik påstand:

«A/S Bernh. Brønne Ullvarefabrik frifinnes og tilkjennes tilstrekkelige saksomkostninger.»

Birger Østraat mener at byrettens dom er riktig og har nedlagt påstand om at byrettens dom stadfestes og at han tilkjennes saksomkostninger for lagmannsretten.

Det er under saken opplyst at bedriftens riktige navn er Bernhard Brønne A/S og under dette firma er også oppsigelsesbrevet undertegnet.

Lagmannsretten

Under hovedforhandlingen for lagmannsretten har Birger Østraat og disponent og medlem av bedriftens styre, Sverre Strømsland gitt partsforklaringer. Det er avhørt 9 vitner, hvorav 2 er nye for lagmannsretten. Som nytt dokument for lagmannsretten er fremlagt en oversikt over firmaets innkjøp av farver og kjemikalier i de senere år. Oversikten gjelder de 9 første måneder av året.

Lagmannsretten som er kommet til samme resultat som byretten skal bemerke:

Retten finner det naturlig først å drøfte om Østraat i sitt arbeid har begått de av bedriften påståtte feil da avgjørelsen av dette spørsmål nødvendigvis må øve innflytelse på bedømmelsen av spørsmålet om bedriftens behov tilsier at Østraat bør skiftes ut med en ny mann.

Hvor det gjelder leveransen av et større parti sjøtøystoff til den norske marine er det på det rene at dette stoff etter farvingen ikke var gniekte idet farven smittet. Tøyet måtte vaskes og farves på nytt.

Hva dette har betydd av arbeid og utgifter er ikke opplyst. Feilen ble oppdaget i fabrikk da tøykom fra farveriet og så vidt skjønnes har ikke dette tilfelle ført til noen ubehageligheter med Marinen, men det ville selvsagt vært meget kjedelig hvis tøykom hadde kommet ut til kunden og denne hadde reklamert. Østraat er enig i at feilen må være oppstått i farveriet, muligens som følge av at utskyllingen av farvekaret ikke har vært fullstendig, men han har fremhevet at det kan ha vært feil ved det brukte farvestoff. Retten er av den oppfatning at sannsynligheten taler for at feilen i dette tilfelle skyldes forhold som Østraat hadde ansvaret for.

Det er på det rene at veverieier Prestmo returnerte 2 partier garn, et gult og et grønt, som etter hans oppfatning ikke hadde farve overensstemmende med de prøver han hadde innlevert. Retten er forevist så vel prøvene som den leverte vare, og er enig i at det er en påtagelig forskjell i farvenyansen for det gule garns vedkommende, mens forskjellen synes å være forsvinnende liten for det grønne garn. For det grønne garns vedkommende må det i høy grad kunne reises tvil om reklamasjonen har vært berettiget.

Lagmannsretten er her enig med byretten i at de avvikelser som foreligger kan ha sin årsak i andre forhold enn direkte feil fra Østraats side. Med henblikk på farveforskjellen vedrørende det grønne garn vil retten også bemerke at det for øvrig synes å være den alminnelige oppfatning blant farvere at det er sjelden – nærmest et slumpetreff – at man kan oppnå presis samme farve som prøven.

Hva retten her har anført gjelder også leveransen til firmaet Fotex, hvor også farveforskjellen mellom prøvene og det ferdige garn synes å være meget liten.

Det er på det rene at det parti blått vadmél som fabrikk leverte til firmaet Adelsten Jensen A/S ikke var gniekte, men farvet av og at fabrikk tok de ferdiglagede benklær tilbake og utbetalte kunden dennes utgifter til forsaker og søm. Lagmannsretten er enig med byretten i at det i dette tilfelle ikke er godtgjort at den oppståtte feil skyldes forhold fra Østraats side.

Med hensyn til garnleveransen til Vold, Heimdal, er Østraat enig i at feilen må være begått i farveriet. Så vidt skjønnes dreier det seg her om et meget lite parti.

Ved en samlet bedømmelse av de her nevnte tilfelle er lagmannsretten av den oppfatning at de feil som måtte være begått av Østraat ikke er mer omfattende enn hva der vanligvis vil forekomme i et farveri. Fra bedriftens side er det i ethvert fall ikke godtgjort at feilprosenten ved bedriftens farveri er større enn ved andre farverier.

De prøver på føringen av farveriets reseptur som er forevist retten gjør et noe uordentlig inntrykk og synes ikke å tyde på noen utpreget sans for å ha et ordnet og oversiktlig reseptur, men retten finner å måtte legge vekt på Østraats opplysninger om at det praktisk talt ikke forelå noe reseptur i farveriet da han kom til dette i 1945, og at den tidligere leder av fabrikk, Trygve Brønne, med sin mangeårige erfaring på området, ikke har gitt ham noen direktiver om hvordan resepturen skulle føres. Det er for øvrig ikke godtgjort at Trygve Brønne har hatt noe å utsette på Østraat.

Lagmannsretten er derfor kommet til at det ikke er godtgjort feil eller forsømmelser fra Østraats side eller andre klanderverdige forhold ved hans person som skulle gjøre oppsigelsen av ham saklig begrunnet.

På den annen side antar retten at bedriftslederens oppsigelse av Østraat ikke skyldes utenforliggende grunner, men hans oppfatning av at bedriften hadde mistet og kunne miste kunder ved farverens feil og at den derfor trengte en mann med bedre kvalifikasjoner i Østraats stilling. Hans tilbud til Østraat like før dennes fratreden om at han kunne få fortsette inntil videre inntil bedriften fikk tak i en ny farver synes å vise at det ikke har vært om å gjøre å bli kvitt Østraat, men at hensynet til bedriften

tilsier at Østraat må gå hvis man kan få en mann med bedre kvalifikasjoner. I håpet om å få en slik mann og for å stå fritt er så Østraat blitt oppsagt.

Etter rettens oppfatning er man imidlertid her inne på et område hvor det har vært hensikten med bestemmelsen i arbeidervernlovens § 33 å beskytte arbeideren. Det er nok så at bedriftens interesse tilsier å få tak i best mulig kvalifiserte folk, men skal en bedrift kunne opp si en mann fordi om bedriften har muligheter for å få en bedre mann i hans sted kan det lett føre til uholdbare tilstander. Den sikkerhet som det har vært meningen å gi arbeideren ved nevnte bestemmelse i arbeidervernloven ville lett bli illusorisk hvis bedriftene bare behøver å anføre en slik vurdering som grunn for oppsigelsen.

Det må tilligge domstolene å avgjøre om en oppsigelse på grunnlag av en slik vurdering kan sies å ha saklig grunn i bedriftens forhold i lovens forstand og retten antar at så ikke er tilfelle her.

Da lagmannsretten som nevnt heller ikke finner oppsigelsen saklig begrunnet i Østraats forhold må hans krav om erstatning bli å ta til følge.

Når det gjelder erstatningens størrelse legger retten til grunn Østraats opplysninger om at han etter sin fratredelse fra stillingen i ullvarefabrikken har vært uten arbeid til 10. mai i år da han fikk en leilighetsjobb på timelønn. Ifølge et fremlagt brev fra Trondheim arbeidskontor datert 6. desember 1954 hadde Østraat meldt seg arbeidsledig den 12. oktober s. å. Kontoret hadde ikke kunnet skaffe ham stilling da det ikke hadde forekommet farverplasser i landslistene.

Etter de opplysninger som ble gitt av farvermester Gunnar Brønne har det dog i de siste år vært mangel på faglærte farvere, og det må antas at Østraat skulle hatt gode muligheter for å få en annen farverstilling, hvis han hadde villet flytte fra Trondheim.

Selv om Østraats barn nå forsørger seg selv er det imidlertid naturlig at Østraat, i hans alder, nødvendig vil forlate Trondheim hvor han har bolig og hvor hans barn er bosatt. Det er derfor naturlig at han i det lengste har ventet med å ta arbeid som vil medføre fraflytning fra byen, så meget mer som en flytning regelmessig alltid medfører betydelige utgifter. Retten kan derfor ikke finne at denne arbeidsmulighet bør øve innflytelse på erstatningsberegningen i dette tilfelle.

Retten finner det også naturlig at Østraat ikke hadde noen større interesse av å godta det tilbud som disponent Strømsland frem satte om en fortsettelse i arbeidet inntil fabrikken hadde fått tak i en annen farver.

Bortsett fra at et slikt tilbud naturlig måtte innebære at den på det tidspunkt allerede igangværende erstatningssak måtte heves, ville det være en mindre tilfredsstillende ordning, og med det syn som retten har på det prinsipielle spørsmål om bedriftens berettigelse av å oppsi en arbeider i håp om å få en mer kvalifisert mann i stedet, er retten av den oppfatning at bedriften ikke kan unngå følgene av oppsigelsen ved å tilby en slik ordning.

Under henvisning til foranstående finner lagmannsretten i likhet med byretten at erstatningen bør fastsettes til 1/2 års lønn. Det er ubestridt på det rene at dette tilsvare kr. 5250.

Byrettens dom blir derfor å stadfeste.

Etter regelen i tvistemålslovens § 180 må den ankende part erstatte ankemotparten sakens omkostninger for lagmannsretten, som ansettes til kr. 800.

Lagmannsrettens dom

Dommen er enstemmig.

Domsslutning:

Byrettens dom stadfestes.

I saksomkostninger for lagmannsretten betaler A/S Bernhard Brønne Ullvarefabrikk til Birger Østraat innen 14 – fjorten – dager 800 – åttehundre – kroner.

Trondheim byrett

Av byrettens dom (dommer J. M. Jacobsen):

Saksforholdet er følgende:

Birger Østraat ble i 1919 ansatt i firmaet Bernhard Brønne, som den gang drev ullvarefabrikk og garderoberenseri i Trondheim. I 1924 ble garderobefarveriet og det kjemiske renseri skilt ut fra firmaet Bernhard Brønne og overtatt av Gunnar Brønne. Birger Østraat hadde vært ansatt i garderobefarveriet og renseriet. Han fortsatte her hos Gunnar Brønne og tok i 1925 svenneprøve som farver. Han ble oppsagt i 1940 etter okkupasjonen da arbeidet i renseriet var gått sterkt tilbake. Det er opplyst at i de senere årene han arbeidet hos Gunnar Brønne arbeidet han selvstendig og foresto renseriavdelingen under ledelse av Gunnar Brønne, som er utdannet som ingeniør og farvermester.

I krigsårene var Birger Østraat i anleggsarbeid. Høsten 1945 ble han ansatt som farvermester i firmaet A/S Bernhard Brønne Ullvarefabrikk. Dette firma er en fortsettelse av det tidligere firma Bernhard Brønne. Birger Østraat har så arbeidet som farvermester hos A/S Bernhard Brønne Ullvarefabrikk inntil utgangen av september 1954, da han fratradte etter skriftlig oppsigelse datert 1. juni 1954.

Birger Østraat hevder at det ikke har vært saklig grunn for oppsigelsen og krever erstatning svarende til et halvt års lønn etter § 33 punkt 3 a og b i arbeidervernloven av 19. juni 1936.

Saksøkte A/S Bernhard Brønne Ullvarefabrikk hevder at det er saklig grunn for oppsigelsen, idet Østraat ikke er i besittelse av den faglige dyktighet som er nødvendig for å kunne forestå farvingen i en slik bedrift som saksøktes. Da Østraat ble ansatt i 1945 var grunnen blant annet den at det var vanskelig å få tak i noen fullt kvalifisert farver. I en del år etter frigjøringen var det mangel på ullvarer og saksøkte fikk da solgt alle de varer fabrikk produserte selv om farvingen av varene ikke var tilfredsstillende. I 1951-52 snudde det seg imidlertid. Det ble større konkurranse og det ble vanskelig å få avsatt varene. Dette skyldes etter saksøktes mening blant annet at saksøkerens arbeid ikke har vært tilfredsstillende. Det har intruffet en rekke feil ved farvingen. Under disse omstendigheter har saksøkte av hensyn til fabrikkens drift funnet det nødvendig å gå til oppsigelse av saksøkeren.

Under hovedforhandlingen har det av saksøkte vært nevnt en rekke tilfelle hvor saksøkeren skal ha gjort feil i sitt arbeid.

Disse tilfelle er følgende:

I 1954 hadde fabrikk fra den norske marine en bestilling på et større parti mørkeblått sjøtrøystoff som skulle leveres innen 30. juni 1954. Etter at stoffet var farvet ble det oppdaget at tøyen ikke var

gniekte. Farven smittet. Tøyet måtte da vaskes og farves på nytt og dette var forbundet med et betydelig arbeid og store utgifter.

Fabrikken har i årene etter krigen hatt en hel del bestillinger på garn fra veverieier Ole Prestmo. Prestmo har ikke vært fornøyet med farvingen av dette garnet. Han hevder at han har fått garn i andre farver og nyanser enn det han har levert prøve til. Prestmo har derfor sluttet å bestille varer hos saksøkte og har vendt seg til andre leverandører.

I desember 1953 leverte saksøkte et parti blått vadmél til firmaet Adelsten Jensen A/S, Oslo. Tøyet ble av Adelsten Jensen A/S brukt til å sy opp bukser. Etterpå viste det seg at stoffet ikke var gniekte og farvet av, og Adelsten Jensen A/S reklamerte. Resultatet ble at saksøkte overtok buksene og betalte Adelsten Jensen A/S godtgjørelse for søm og for til buksene.

Det har også forekommet andre tilfelle hvor farven ikke har vært farveekte og det har i en rekke tilfelle forekommet feilfarving av garn.

Saksøkte gjør videre gjeldende at saksøkeren ikke har holdt farveriets reseptur i en forsvarlig stand. Etter at saksøkeren sluttet er resepturet blitt overlevert fabrikken og det har da vist seg at det består av notater i 2 notatbøker samt ca. 50 løse lapper. Det er en rekke feil i reseptene som også er stygt og slurvet skrevet. Saksøkte hevder at den stand resepturet befinner seg i godtgjør at saksøkeren ikke fyller sin stilling og mener også at feilene i resepturet kan gi forklaring på de feil i farvingen som jevnlig har inntruffet.

Saksøkeren har gjort gjeldende at det ikke skyldes feil fra ham når tøyser som har vært farvet i enkelte tilfelle har vist seg ikke å være gniekte. Et slikt resultat kan ha sin årsak i en rekke forskjellige forhold. Det kan skyldes spinnoljen som har vært brukt og som ikke har vært vasket ut. Denne utvaskingen hører under en annen avdeling i fabrikken. Årsaken kan også ligge i de materialer som er brukt i tøyset og behandlingen i appreturavdelingen. Om tøyset er gniekte kan ikke konstateres før tøyset er ferdig. Heller ikke skyldes det noen feil fra saksøkerens side når garn, som har vært farvet, ikke alltid har svart nøyaktig til prøvene. Det kan skyldes de dårlige arbeidsforhold i farveriet, som ligger i en kjeller uten naturlig belysning. Det kan også skyldes at det er brukt forskjellig ull i prøven og i garnet som farves ved fabrikken. Det vil ved 2 farvinger praktisk talt aldri bli samme nyanse i garnet selv om det er brukt nøyaktig samme sammensetning av farver.

Når det gjelder resepturet gjør saksøkeren gjeldende at han aldri har fått noen beskjed fra fabrikkens ledelse om hvorledes det skal være ordnet. Da han tiltrådte som farvermester var det praktisk talt ikke noe reseptur og han har selv måttet få det i stand.

Retten skal bemerke:

Retten kan etter de opplysninger som foreligger ikke finne at det er ført bevis for at saksøkeren i noe bestemt tilfelle under sitt arbeid som farvermester, har gjort seg skyldig i forhold som kan bebreides ham. De dårlige resultater det har vært i de tilfelle som har vært særskilt drøftet under hovedforhandlingen, kan ha sin årsak også i andre forhold enn direkte, feil fra saksøkerens side. Når det gjelder leveransen av sjøtrøyestoff til Marinen, har saksøkeren forklart at han har gått frem slik som han hadde fått beskjed om fra farveleverandøren firma Otto Falchenberg, og det er ikke noe som tyder på at dette ikke er riktig. De øvrige tilfelle hvor farven ikke har vært gniekte kan også meget mulig ha sin årsak i forhold som saksøkeren ikke har ansvar for. Det samme gjelder tilfellene med feilfarving av garn. Det er helt på det rene at arbeidsforholdene er meget dårlige når det gjelder farving av garn særlig fordi farveriet ligger i kjelleren uten naturlig lys. Det er videre på det rene at det er meget vanskelig å farve slik at garnet svarer helt ut til prøven.

Det er ikke opplyst noe som tyder på at tilfellene av feilfarving har vært større for saksøkeren enn tilfellet vanlig er, og det er ikke opplyst noe om at den tidligere leder av fabrikk, Trygve Brønne, som var fagmann, har hatt noe å utsette på saksøkeren.

Det synes som om det resepturet som saksøkeren har brukt må være lite tilfredsstillende. Det er imidlertid ikke opplyst noe som helst om hvorledes resepturet ved ullvarefabrikker vanlig føres og saksøkeren har aldri fra fabrikkens ledelse fått noen instruks om hvorledes det skulle gjøres. Trygve Brønne må også ha hatt kjennskap til hvorledes saksøkeren ordnet med dette.

Etter det som således foreligger finner retten at det ikke foreligger saklig grunn for oppsigelse av saksøkeren. Kravet om erstatning antas å burde tas til følge